

Jakob Sket

MIKLOVA ZALA

Povest iz turških časov

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Miklova Zala

Jakob Sket

Jakob Sket, 1884

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: info@bird-publisher.com

www.bird-publisher.com

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: septembra 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

SKET, Jakob

Miklova Zala [Elektronski vir] : povest iz turških časov / Jakob

Sket. - El. knjiga. - Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-154-4 (pdf)

ISBN 978-961-279-155-1 (mobi)

ISBN 978-961-279-156-8 (ePUB)

257660160

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvirniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Prvo poglavje	6
Drugo poglavje	11
Tretje poglavje.....	14
Četrto poglavje	18
Peto poglavje.....	22
Šesto poglavje.....	25
Sedmo poglavje	27
Osmo poglavje.....	30
Deveto poglavje	34
Deseto poglavje	37
Enajsto poglavje.....	40
Dvanajsto poglavje.....	46
Trinajsto poglavje	49
Štirinajsto poglavje.....	52
Petnajsto poglavje.....	58
Šestnajsto poglavje	62
Sedemnajsto poglavje	66
Osemnajsto poglavje.....	71
Zgodovinski dodatek.....	75

Prvo poglavje

Bil je dan sv. Petra in Pavla leta 1478.

Kakor dandanes so častili Slovenci že pred več nego štiri sto leti ta god s posebnim praznikom. Ni bilo na Slovenskem cerkvice, posvečene sv. Petru in Pavlu, kjer ne bi bili tega dneva ob hajali slovesno. Tudi podružnica sv. Petra v šentjakovski župniji, v zgornji Rožni dolini na Koroškem, je bila ta dan lepo okrašena.

Iz vse šentjakobske župnije so se ondi zbrali pobožni župljani. Tudi iz obližja, kakor od Sv. Martina, iz Rožeka, iz Št. Ilja, iz Bilčovsa, iz Sveč, iz Podgorja in še iz več drugih župnij in vasi je bilo došlo mnogo vernega ljudstva. Celo z visokih gor, kakor z Golice, Rožce in Huma so prišli pastirji k božji službi v cerkev sv. Petra.

V tistih časih so živeli ljudje kaj pobožno. Molili so radi in ni bilo nedelje ne praznika, da ne bi šel vsak župljan, moški ali ženska, k sveti maši. Tudi na ta dan je pri podružnici sv. Petra vse kar vrelo ljudstva.

Sivolase starčke z odkrito glavo si videl korakati proti cerkvi. In z njimi so šli mlajši moški in fantje tiho in mirno, kakor da bi si ne upali govoriti vpričo starejših mož.

Tam pri cerkvi so bile zbrane stare ženice in skrbne matere. V njih sredi so stala mlada, cvetoča dekleta s povešenimi očmi, molek ali podobo sv. Petra v rokah držeč.

Lepe, visoke ženske postave si mogel občudovati. Dekletom sta viseli dve dolgi kiti po ramah, žene pa so nosile lase umetno zložene. Jopa jim je bila bogato s srebrom in zlatom obšita, krilo pa modre barve in iz dragega sukna. Okoli pasu so bogatejše žene imele srebrn pas, na glavi pa z zlatom obrobljeno »avbo«, dekleta pa šapelj.

Kaj lepo se jim je podajala ta obleka. Zlasti pa se jim je vse prav dobro prilegalo, ker so bila dekleta kakor žene ličnega obraza in lepe rasti. Ni pa bilo tukaj tistega namežikovanja in šaljivega pogovarjanja med fanti in dekleti, kakor ga dandanes tolikokrat opazujemo na takih shodih. Ampak ženske in moški so stali strogo ločeni in tudi po svetem opravi se niso pajdašili v krmah pri vinu in žganju.

Taki cerkveni shodi so imeli takrat mimo velike duševne koristi še posebno važnost za družbeno življenje. Bili so tako rekoč pravi ljudski zbori. Prijatelji, znanci in sorodniki so se na ta dan pogovorili med seboj o gospodarskih stvareh. Sklepali so kupčije, posvetovali se o kmetijskih potrebah.

Taki dnevi so imeli torej velik pomen za kmeta v onih starih časih, ko si je moral sam, z lastno roko braniti posest in življenje. Zakaj graščaki so takrat terjali od kmeta ne le desetine in drugih davkov, temveč jim je moral tudi brez ugovora opravljati vsa dela. Zahtevali so, da jim obdeluje zemljo, pomaga zidati gradove in povrh se je še moral vojskovati za nje.

A kadar je prišla velika nevarnost za graščaka in njegovo družino, tedaj se je zaklenil v svoj dobro utrjen grad, kmeta pa je pustil brez pomoči zunaj v njegovi borni koči. In če je došel potem sovražnik, moral je ubogi kmet zapustiti dvor in dom; pobegnil je visoko gori v planine in pečine, da si reši življenje. Sovražnik mu je pa požgal brez ovire in usmiljenja hišo in skedenj, vzel mu vse, kar je našel, in odpeljal s seboj, česar ni mogel kar na mestu uničiti.

Tako se je godilo v 15. in 16. stoletju našim prednikom na Slovenskem. Tedaj je namreč razsajal, požigal in klal krvoločni Turek po deželi. Stalne vojske ni bilo tedaj, deželne brambe tudi ne, graščaki pa so skrbeli rajši zase, ne pa za ubogega kmeta ...

Župljani šentjakobske župnije so imeli ta dan važne pomenke med seboj. Takoj po glavnem opravilu in po poldanski službi božji so šepetali starci nekaj skrivnostnega drug drugemu na uho. Nato so se začele zbirati posamezne gruče ljudi. Bili so le odlični možje iz bližnjih župnij in vasi, ki so se pogovarjali med seboj.

Mlajši možje, fantje in ženske so se bili že davno razšli na vse strani. Le posameznih moških gruč ni bilo skrb iti domov. Šele proti večeru so se jeli pomikati od cerkve, a ne proti domu, temveč napotili so se skupaj gor v hrib na Gradišče.

Pri cerkvi sv. Petra in sv. Jakoba se začenja nizko pogorje. To nas vodi do visokih Karavank, ki mejijo deželo koroško od kranjske. Preko teh gor so morali v starih časih, ko še ni bilo dobrih deželnih in državnih cest niti železnic, hoditi koroški kmetje na Kranjsko.

Dobre četrte ure od podružnice sv. Petra in od cerkve sv. Jakoba se vzdiguje hribček, blizu 200 metrov visok. V onem starem času, ko se godi naša povest, so bile na tem hribu velike razvaline.

Močno zidovje je obdajalo ves grič. Sredi njega so stali visoki stolpi in se razprostirale dolge dvorane. Pod njimi pa so bile globoke kleti. Široki hodniki so vodili iz stolpa v stolp in vezali dvorane z dvorano.

Vse je kazalo, da je bil to nekdanji velik in močan grad. In res, tu so gospodovali v 12. in 13. stoletju mogočni vitezi *Rasi*, po katerih je krasna Rožna dolina dobila svoje ime.

V začetku 14. stoletja je bila ta plemenita rodbina že izumrla. Grad je jel razpadati. Pred štirimi stoletji so ga bile še velike razvaline. Pozneje pa se je zidovje popolnoma razrušilo in kameenje razneslo na vse strani. Dandanes rasto na njegovem me stu visoki bori in smreke. Sedaj ni o grajskem zidovju ne duha ne sluha več. Le spomin na njegov obstanek še živi v slovenskem narodu; ljudstvo v Rožni dolini pravi temu hribu še dandanes »*Gradišče*«. In dva kmeta, ki bivata ob vznožju griča, spominjata še s svojim imenom na nekdanji grad; enega imenujejo *Strelca*, drugemu pa pravijo *Knez*.

Na lepi trati, pod visokimi stolpi na Gradišču, so se proti večeru zbrali naši kmetje. Bilo jih je blizu trideset, prav odličnih zastopnikov iz raznih vasi daleč naokrog po Rožni dolini.

Sonce je ravno jelo zlatiti sivo zidovje zastarelega gradu. Enkrat je še pozdravilo bele glave kmetskih očakov in potem za tonilo za gorami. Od cerkve sv. Jakoba je zazvonilo v tem trenutku »*angelsko češčenje*«. Ta glas pa je bil v tedanjih časih zna menje, da si naj vsi kristjani v goreči molitvi izprosijo od Boga pomoči in sreče proti brezvernemu Turku. Že sv. oče Kalist III. so bili leta 1455 ukazali, da se naj po vseh cerkvah opoldne in zvečer zvoni k angelskemu češčenju; češ, tedaj naj prosijo kristjani za blagoslov in srečo proti sovražniku svete vere.

Tudi naši možje so popadali na kolena in jeli iskreno moliti, ko je zadonel mili glas zvonov. Prosili so, gledaje z rosnimi očmi proti nebu, naj jih Bog reši turške nadloge in sužnosti; naj jim odvrne kugo in lakoto; če jim je pa usojena nagla smrt, tedaj jim naj podeli večno življenje na onem svetu!

Tako so molili zbrani možje.

Po molitvi je nastala čarobna tihota. Zvonovi so utihnili. Mrak se je ulegel polagoma na utrujeno zemljo in vsa priroda se je spravljalala k mirnemu počitku. Tudi ptički v logu so bili že odpeli svojo večerno molitev in si poiskali nočno bivališče. Le ubo gi človek še ni miroval ...

Po kratkem molku so se jeli moške zopet pogovarjati med seboj. Prvi izmed njih je izpregovoril kmet Strelec.

»Glejte, sosedje!« reče svojim tovarišem. »Kako krasen razgled s tega hriba na vse strani! Po Rožni dolini se vije mogočna Drava, ki nam rodoviti žitna polja. Letos kaže vse, hvala Bogu, tako lepo in dobro! Ako ne pride ujma, bomo imeli pozimi kaj prigrizniti.«

»Tudi pri nas v Svečah kaže letos na polju prav dobro«, pritrjuje kmet Žalnik, iz Sveč doma.

In tako se oglašajo drug za drugim; vsi so bili z letino zadovoljni.

»Kaj nam bo le oče *Serajnik* povedal nocoj?« povzame zopet Strelec po daljšem molku. »Pri cerkvi mi ni hotel drugega reči, kakor da naj pridem zvečer semkaj na Gradišče; in to naj naznam tudi drugim zaupnim možem. Ko sem bil popoldne pri njem, mi je pravil z žalostnim glasom, da pridejo nad nas hudi časi. Boji se Turka, kakor mi vedno zatrjuje.«

Zadnjih besed pa ni nihče prav slišal; zakaj oče *Serajnik* je bil ravnokar stopil med sosede in vsi so mu jeli podajati roke v pozdrav.

Serajnik je bil sivolas mož. Štel je blizu osemdeset let, bil pa je še precej krepak in čvrst. Izkusil je seveda mnogo hudega na svetu. Bil je večkrat v krvavih bojih proti Turkom in Ogrom ter se je mnogokrat vojskoval za domače koroške viteze. Pa tudi v gospodarstvu je bil dobro izkušen. Njegova kmetija je bila največja in najboljša v Rožni dolini. Svoje izkušnje v gospodarstvu pa je rad obračal na korist svojim vaščanom in daljnim sosedom. Pri njem so iskali vsi dobrega sveta. Mnogokrat je trdil svojim tovarišem: »Tako so me učili moj oče in tako delam tudi sam. In to je najboljše. Le verjemite mi in ubogajte me!«

In res, ubogali so ga daleč naokrog in ravnali tako, kakor jim je svetoval. Le ena beseda iz ust očeta *Serajnika*, in bilo je dovolj. Brez pomisleka so se vdali njegovim nasvetom.

Tako je bil tudi na dan sv. Petra in Pavla pri cerkvi naznanil *Serajnik*, naj se odličnejši moške iz vse okolice snidejo zvečer na Gradišču. In ne da bi povpraševali, zakaj, prišli so vsi na *Serajnikovo* besedo.

Vse je v zboru utihnilo, ko je stopil sivolasi mož med svoje sosede. Po stari slovenski navadi je podal vsakemu desnico v pozdrav in nato govoril takole:

»Dobro, da ste prišli v obilnem številu. Hudi časi so nastopili za nas uboge kmete. Kuga in lakota, vojske, umor in požiganje; to vse nam preti. Do danes še, hvala Bogu, ne vemo, kaj te besede pomenijo, a bojim se, da izkusimo to v kratkem.«

Na Kranjskem že Turki dolgo časa razsajajo, morijo in požigajo. Deset let je preteklo, odkar so bili prvič prihruli v to deželo. Od tedaj prihajajo vsako leto znova požigati in pustošiti kranjsko zemljo, a nihče jih ne more ugnati. Tudi na Koroškem, ka kor sami dobro veste, so že pred petimi leti ropali in požigali ti krvoločniki po Podjurski dolini. Pred dvema letoma pa so opustošili ves kraj od Trbiža do Velikovca. Niti ena hiša ni ostala cela razen močno utrjenih gradov. Le naše lepe Rožne doline še niso obiskali. Le mi smo bili tako srečni, da še nismo čutili turške sablje in kopita.

Ali nesreča ne miruje več. Že lansko leto so se bile kobilice iz jutrovih dežel spustile kakor črni oblak na naša polja ter nam uničile mnogo pridelkov. Kaj pa še pride letos, to pa sam Bog vé. Vse je v božjih rokah!«

Globoko so vzdihnili pri zadnjih besedah navzoči kmetje. V božjem strahu so šepetali drug drugemu:

»Hudi časi so zdaj, hudi časi. Bog nam pomagaj!«

A Serajnik nadaljuje skrivnostno: »Kakor sem izvedel, prihrujejo letos, in to v kratkem, Turki v našo deželo. Prišlo jih bo neki kakor listja in trave. Vse bodo pomorili ali pa odpeljali s seboj v sužnost. Ničesar nam ne ostane kakor to, kar bomo zakopali globoko pod zemljo. Le kdor se v nepristopne pečine po skrrije, se bo rešil turškega nasilstva. Žitno polje bodo konjska kopita tako poteptala, da ne bo več rastle niti bilka na njem.

Kuga in lakota nastane. Človeški rod bo jako redek. Le kdor uživa božjo milost, sme upati rešitve. Tako so mi prerokovali rajnka mati na smrtni postelji. Zdaj je že petdeset let preteklo od tega, ali jaz še pomnim njihove besede, kakor da bi mi jih bili včeraj pravili. Govorili so takole:

»Velika šiba božja zadene vašo deželo, preden preide pol stoletja. Tvojo glavo bodo krili tedaj že sivi lasje. Rožna dolina je rodovitna in ostane tudi plodovita, dokler še krava od jutra tuli. A kadar začjenja vol rjuti od večera, tedaj bo huda. Krava, ki jo najdeš takrat med Celovcem in Beljakom, bo nosila zlat zvonec na vratu!«

Tako so govorili mati, in dobro sem si zapomnil njihove besede. Zdi se mi, da se njih prerokovanje letos izpolni. Sovražnik pride tretjič v našo deželo in zdaj bo rjul od večera. Opustošil bo vso deželo. Živina postane redka in tako draga, kakor da bi nosila zlat zvonec na vratu.«

Kmetje so osupli poslušali Serajnika. Majali so z glavami in mu niso hoteli verjeti. Zdaj pa pokaže starec na svojega sina *Mirka* rekoč, naj ta nadaljuje.

Mirko je bil mož, star kakih trideset let, visoke, krepke postave. Na glavi je imel širok klobuk z velikim peresom od divjega petelina. Iz žameti mu je bil kratek »pruštof«. Rdeč oprsnik z debelimi srebrnimi gumbi mu je pokrival široke, močne prsi. Kakor vsi drugi je nosil tudi on kratke irhaste hlače in čevlje z visokimi golenicami.

Mirko je še edini živel izmed štirih Serajnikovih sinov. Sestre ni imel nobene, in tedaj je bil sam tolažba in pomoč svojemu očetu na stara leta. Mirko ni bil samosvoj gospodar in tudi ne oženjen. Oče Serajnik je še sam gospodaril na veliki kmetiji v Svetnah, majhni vasi na južnem obronku prej omenjenega Gradišča. Sin pa je očetu pridno pomagal pri gospodarstvu, dobro vedoč, da ima v kratkem prevzeti kmetijo.

Ker je bil stari Serajnik daleč v okolici na dobrem glasu, je spoštovala in čislala vsa soseščina tudi njegovega sina.

Opazovali so na Mirku očetove lastnosti ter ga imeli za vrednega nasle dnika svojemu očetu. Vpliv Serajnikov med sosedi je bil tedaj sinu pridobil marsikatero prednost pred drugimi fanti.

Tako je smel z očetom zahajati tudi v družbo veljavnih mož in starcev, kar ni bilo drugim mladencem dovoljeno.

Tudi ta dan je bil Mirko prišel s svojim očetom v kmetski zbor, v katerem je bil on edini, ki še ni bil samosvoj gospodar. Na današnjem shodu pa je imel Mirko važno besedo. Zatorej je na očetovo opomnjo krepko povzdignil glas in govoril takole:

»Včeraj sem došel pozno v noči iz Beljaka. Bil sem tam po živinski kupčiji. Prišlo je bilo mnogo kupcev od vseh strani. Največ jih je bilo seveda z Laškega. Živino sem drago prodal, in nik dar še ni bilo take kupčije pri nas. Prišel sem v družbo laških kupcev. Med njimi jih je bilo nekaj iz Benetk in ti so mnogo govorili o vojski.

Pripovedovali so si, da imajo Benečanje močno utrjen tabor pri Gradiški ob Soči. Turki jih oblegajo. Prišli so baje semkaj iz Dalmacije in Albanskega. Pri reki Soči so krenili proti goram.